

wat zwart is, bij Bilderdijk voor ons wit. Alleen vragen we dit. Wie, klein van vang en kracht, nooit den bergstroom geroken heeft, en geen ander varen kent dan in een op zijn best gerimpeld vlietje, werpe in ingebeeldheid van eigen deugd geen steen op den reusachtigen worstelaar, wiens zonde naar de maat van zijn genie uitbrak. We zeggen dit niet op Dr. Van Vloten, die in zijn oordeel ongetwijfeld te hard was, maar danken Gorter toch, dat hij de ontstentenis van barmhartigheid en mededoogen in Van Vlotens oordeel, zachtelijk heeft gekastijd. Zie S. GORTER, *Letterk. Studiën*, 2e ed. Amsterdam, 1881, p. 154. Onverdedigbaar blijft echter in ons oog de uitgave van Bilderdijs correspondentie door Ds. Ten Brummeler Andriessen (Leiden, 1873). En wat deze in zijn voorrede (p. VI) ook ter verdediging hierover zegge, Dr. Wap had gelijk, toen hij deze uitgave afkeurde (o. l. p. 56). Het wroeten in de ingewanden onzer nationale schande verheft een volk niet. Er zijn verborgen zonden, die God zal oordeelen en waar wij buiten kunnen blijven. En ook brieven van bruid en bruijom, van man en vrouw algemeen te maken, riekt te sterk naar de lust tot schandaal. Toch redt dit Bilderdijk niet, wiens zondige gedraging niet droever gevoeld wordt, dan zoo men hem vergelijkt met Milton. Ook Milton was eerst ongelukkig gehuwd, en zijn vrouw vlood van hem. Toch bleef hij haar trouw, en nam ze, toen ze na jaren terugkeerde, weer in zijn huis op. Zijn tweede vrouw bezat hij slechts kort. De derde was een huisbakken zusje, zonder zin voor het ideaal. Milton heeft het zoet van het huwelijksleven dan ook nimmer gekend; maar zonder dat deze teleurstelling hem ooit uit het spoor deed treden. Iets wat te opmerkelijker is, zoo men in het oog houdt, dat Miltons denkbeelden over Echtscheiding tamelijk laks waren, en die van Bilderdijk zeer streng. Cf. CARRIÈRE, *Die Kunst im Zusammenhang mit der Culturentwicklung*. IV. p. 672.

¹⁰⁴⁾ BUSKEN HUET, *Letterk. Fantasiën en Kritieken*. Haarlem, Tjeenk Willink. Deel I, p. 38.

¹⁰⁵⁾ BILDERDIJK, *Poezy*. Amst., 1807. Deel IV, p. 144.

¹⁰⁶⁾ Ibidem.

¹⁰⁷⁾ Ibidem. p. 145.

¹⁰⁸⁾ Ibidem. p. 14/78.

¹⁰⁹⁾ Ibidem, p. 149.

¹¹⁰⁾ Wat epos er uit onze worsteling met Spanje rijzen kon, toont broksgewijze Da Costa's Slag bij Nieuwpoort, en het verbaast u soms, dat onze meesterzangers niet dieper in die goudmijn onzer nationale glorie delven. Wat toch Helmers en Van Haren, en ten deele Tollens in zijn *Nova Zembla* leverden, is van veel lager rang en als proeve van Epische dichtkunst te subjectief getint. Toch bevestigt dit late opkomen, zelfs van deze zwakke pogingen, mijn beweren, dat het geslacht, dat zelf den heldenstrijd gestreden had, aan geen epos behoefte gevoelde.

¹¹¹⁾ Bijna doet Cats opvatting van de Liefde, als de gloed die het Heelal beweegt, aan Trahdorff's philosophie denken. Denk slechts aan Trahdorff's uitspraak: „(Die Liebe) ist erst das wahre Leben der Freiheit; sie ist das innerste des geistigen Lebens, weil sie selbst das Innerste ist in dem Können des Universums, und ruft die vorher dunkle Gestalt des Seins für sich in's wahre Leben, im Gemuthe des Individuums, das eben dadurch zum Religiösen wird.” *Aesthetik*. Berlin. Maurer. 1827 I. p. 150. Evenals bij Cats met de sexueele scheiding